

— у різному застосуванні правил аналогії права чи закону у подібних правовідносинах.

Не заперечуючи проти правильності даного положення, необхідно зробити певні уточнення щодо сформульованого у вищевказаній постанові терміну «різне незастосування закону, який підлягав застосуванню». Як справедливо зазначається у юридичній літературі, незастосування судом певної норми права унеможливорює перегляд судового рішення Верховним Судом України за даною підставою (Ярема А. Г., Лужанський А. В. Неоднакове застосування закону судами як підстава звернення до Верховного Суду України / А. Г. Ярема, А. В. Лужанський // Вісник Верховного Суду України. — 2012. — № 12. — С. 28–37).

Між тим, аналізуючи норму ч. 2 ст. 309 ЦПК, відповідно до якої норми матеріального права вважаються порушеними або неправильно застосованими, якщо застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, або не застосовано закон, який підлягав застосуванню, можна стверджувати, що незастосування судом норми закону, яка поширюється на відповідні правовідносини, слід вважати її неправильним застосуванням.

КИРИЛЛОВА Ю. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного процесу

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Актуальною проблемою в сучасних умовах розвитку України як правової держави є дотримання в ній стану законності, який в свою чергу реалізується перш за все через судову систему.

В українському цивільно-процесуальному законодавстві (ст. 17 Закону) відповідно до організації судової влади наряду з принципами територіальності та спеціалізації діє принцип інстанційності. Зазначений принцип полягає в тому, що цивільний процес розподіляється на провадження щодо розгляду цивільних справ судами чотирьох судових інстанцій: місцевим судом, судом апеляційної інстанції, Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ і Верховним судом України. При такій інстанційній системі судочинства, провадження за цивільними справами відбувається на тих засадах, що розгляд справ по суті здійснюється за загальним правилом в двох судових ланках, а касаційна інстанція відіграє роль додаткової ревізійної інстанції

(Мінченко Р. М. Деякі питання касаційного провадження в цивільному судочинстві України // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. — Одеса: Юрид. л-ра. — 2010. — Вип. 56. — С. 107–110).

Право особи звернутися до суду для захисту своїх прав, свобод та законних інтересів є одним із найважливіших прав, гарантованих Конституцією України (Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст.141] (ч. 3 ст. 8, ст. 55).

Позов та право на позов — фундаментальні поняття цивільного процесуального права, тому проблеми позовної форми захисту права постійно у центрі уваги цивілістів. Цивільний процесуальний кодекс України (далі ЦПК України) зазначає що позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції, де вона реєструється, з дотриманням порядку, встановленого ч. 2 і ч. 3 статті 11 цього Кодексу, та не пізніше наступного дня передається визначеному судді (Цивільний процесуальний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40–41. — Ст.492) (ст. 118). Відкриття провадження по справі реалізується шляхом подання позовної заяви, що за формою і змістом має відповідати вимогам ст. 119 ЦПК України.

Однією з головних умов для пред'явлення позову є наявність у особи, яка подає позовну заяву, цивільної процесуальної дієздатності (ст. 29 ЦПК України). Якщо позовна заява була подана недієздатною особою, суд повертає її позивачеві, а якщо недієздатність виявилася у ході розгляду справи, — залишає таку заяву без розгляду. Однак до суду може звернутися законний представник недієздатної особи. До умов для пред'явлення позову також можна віднести наявність належним чином посвідчених повноважень на ведення справи, якщо позовна заява подається представником позивача. Відсутність документів, що підтверджують повноваження представника, призводить до повернення судом такої заяви.

Порядок пред'явлення позову полягає у дотриманні норм про підсудність, встановлених статтями 107–116 ЦПК України, і оплати судового збору за подання позовної заяви. У разі порушення вимоги про підсудність суд повертає заяву та вказує, до якого суду слід звернутися позивачеві. Наслідком несплати судового збору є залишення позовної заяви без руху або її повернення.

Мінченко Р. М. зазначає, що саме чотирихінстанційний судовий розгляд цивільної справи забезпечить найбільшу ефективність цивільного судочинства і остаточність та обов'язковість прийнятих судових актів.

Реалізація права на судовий захист здійснюється шляхом оскарження судових рішень у судах апеляційної інстанції, оскільки перегляд

таких рішень в апеляційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина. Апеляційне провадження є важливою процесуальною гарантією захисту прав і охоронюваних законом інтересів осіб, які брали участь у розгляді справи. Воно є засобом зміцнення законності у цивільному судочинстві та успішного здійснення правосуддя. Але слід зазначити що касаційне провадження, як ревізійна інстанція, має мету перевірки законності та обґрунтованості рішень і ухвал суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також рішень і ухвал апеляційного суду. Ч. 3 ст. 14 ЦПК України зазначає, що обов'язковість судового рішення не позбавляє осіб, які не брали участі у справі, можливості звернення до суду, якщо ухваленим судовим рішенням порушуються їхні права, свободи чи інтереси.

Цивільне судочинство нерідко носить тривалий характер, в результаті чого зацікавлені особи відчують значні труднощі в реалізації права на доступ до правосуддя. Тому реалізація права на судовий захист пов'язано зі спрощенням цивільного судочинства, його гнучкістю та оперативністю. При цьому процесуальне законодавство повинне містити достатні гарантії, які надаються учасникам процесу традиційними процесуальними нормами.

Реалізація права на судовий захист пов'язана також з регламентацією юридичної допомоги. Відомо, що ведення справи в судових органах припускає несення різноманітних витрат (сплата державного мита, оплата послуг адвоката та інших судових витрат) Ця обставина може ускладнити або взагалі зробити неможливою реалізацію права на судовий захист. Тому процесуальне законодавство не повинно містити економічних перешкод для доступу до правосуддя у цивільних справах. Досягненню зазначеної мети можуть сприяти скорочення судових витрат, спрощення системи судових витрат та забезпечення контролю над розміром гонорарів адвокатів і експертів.

Судово-правова реформа, що відбувається в Україні, передусім, націлена на підвищення ефективності механізму судового захисту законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб. Це визначається Конституцією України, цілою низкою законів, а також міжнародно-правовими зобов'язаннями держави. При цьому доступ до правосуддя і виконання та дотримання судового рішення мають бути максимально забезпечені. Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував саме на цих параметрах реального забезпечення прав і свобод людини.

Тому для законодавства та правозастосовчої практики України особливо важливим є створення умов, які б унеможливлювали обмеження права звернення до суду. Йдеться як про випадки, пов'язані з відмовами

по певним категоріям справ, так і про ситуації, коли великі судові витрати чи складні процедури роблять судові позови фактично недоступними (Ківалов С. В. Актуальні проблеми судового захисту прав людини в Україні і міжнародні стандарти // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. — Одеса: Юрид. л-ра. — 2002. — Вип. 13–14. — С. 3–10)

АЛЕКСЕЄВА Н. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного процесу

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Забезпечення позову має важливе значення для захисту порушеного, невизнаного чи оспорюваного права та охоронюваного законом інтересу учасників цивільного процесу. Неправильне застосування положень зазначеного інституту може призвести до необґрунтованого порушення прав як позивача так і відповідача.

У судовій практиці час від часу виникають проблеми пов'язані з вжиттям заходів забезпечення позову, незважаючи на надання Верховним судом України рекомендацій щодо порядку вжиття заходів забезпечення позову.

Забезпечення позову — це вжиття судом, у провадженні якого знаходиться справа, заходів щодо охорони матеріально-правових інтересів позивача проти несумлінних дій відповідача, що гарантує реальне виконання позитивно прийнятого рішення. Заходи із забезпечення позову вживаються судом виключно за заявою осіб, які беруть участь у справі (Погрібний С. О., Гонгало Р. Ф., Волкова Н. В. Цивільний процес України. 2011, с. 74).

Забезпечення позову не порушує принципів змагальності та процесуальної рівноправності сторін. Його мета не допустити утруднення чи неможливості виконання судового акта (Гнатенко А. В., Луспенник Д. Д. Деякі особливості застосування судами заходів забезпечення позову при розгляді цивільних справ. 2009, с.42).

Точне й неухильне дотримання судом України норм чинного законодавства під час розгляду заяв про забезпечення позову є необхідною умовою здійснення завдань цивільного судочинства, які полягають у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді і вирішенні цивільних справ з метою захисту порушених прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб та інтересів держави.